

A keresésből eredő előnyök

Arra a kérdésre, hogy mennyi időt takarítanak meg a felhasználók a manuális információkereséshez képest, összesen 84% válaszolta azt, hogy napokat venne igénybe az online kereséssel egyenértékű információkutatás, illetve hogy nem is tudnák manuálisan elvégezni. Ez jól megegyezik a szakemberek értékelésével, akik 20–22 órára becsülik a szakszerű irodalomkutatás átlagos idejét hagyományos módszerek esetén.

A megkérdezettek 84%-a szerint a keresés *megérte a ráfordított költségeket*. Következzen néhány kiragadott felhasználói vélemény arra vonatkozólag, hogy a vállalatnak és munkatársainak milyen előnyöket jelent az online információkeresés:

„... a *Chemical Abstracts*-ből származó információk háromról egy hónapra csökkentették laboratóriumi munkánkat”,

„... sok időt takarított meg számunkra”,

„... több információt kaptam néhány perc alatt, mint saját kereséssel több hónap alatt”,

„... évekkel visz előbbre versenytársainkhoz képest” stb.

A felmérésekből látható, hogy az online keresőszolgáltatásnak a vállalati kutatásra–fejlesztésre gyakorolt hatása jól értékelhető ezzel a módszerrel, kvalitatív és kvantitatív értelemben is. Az online keresés előnyeinek egy további mérési módszere az lehetne, ha valamilyen vizsgálat a keresési kérések és a fejlesztés termelékenységének néhány mutatója (új publikációk, szabadalmak, megrendelések, díjak) közötti összefüggések kimutatására vállalkoznánk.

[WARDEN, C. L.: *User evaluation of a corporate library online search service = Special Libraries*, 72. köt. 2. sz. 1981. p. 113–117.]

(Roboz Péter)

Az online információszolgáltatások megkezdése Portugáliában

A portugál Tudományos és Műszaki Dokumentációs Központot (*Centro de Documentação Científica e Técnica, CDCT*) 1976-ban szervezték át, azzal a céllal, hogy az addiginál hatékonyabb információszolgáltatást biztosítson a kutatás és fejlesztés számára. Az átszervezés közben szoros együttműködést alakítottak ki a svéd Királyi Műszaki Könyvtárral (*Royal Institute of Technology Library, RITL*), aminek eredményeként a CDCT műszaki és pénzügyi támogatást kapott a stockholmi intézettől.

A CDCT egyik kiemelt munkaterülete lett a számítógépes információszolgáltatások bevezetése Portugáliában. Két évi munka után jelentős tapasztalatokra tett szert, különösen az online információkeresésben.

Online információkeresési tevékenység

1977-ben a CDCT-ben a munka két szeminárium megtartásával indult. Azóta folyamatosan sokasodnak az online szolgáltatások igénybevevői, főként a tudományos kutatók, orvosok, tanárok, iparvállalati mérnökök stb. köréből.

A CDCT online szolgáltatásokkal foglalkozó részlegének hat munkatársa van, közülük négy felsőfokú végzettséggel rendelkezik. A svéd segítségnek köszönhető, hogy az első évben mindössze névleges díj ellenében nyújtottak online szolgáltatásokat a felhasználóknak. A következő szakaszban azonban új díjrendszert vezettek be: egy keresés ára kb. 15 angol fontnak megfelelő portugál escudo, amely maximum 30 perces online kapcsolati időt és maximum 200 kinyomtatott találatot foglal magában. 30 percnél hosszabb keresés esetén negyedóránként további mintegy 5 fontot, 200-nál több találat esetén pedig darabonként további 0,05 fontot kell fizetni. A fizetendő díj fedezi a tényleges költségeknek az egyharmadát, a többi kiadást a CDCT és a svéd–portugál együttműködési program együttesen „állja”.

A CDCT négy nagy külföldi online szolgáltató központhoz képes hozzáférést biztosítani. Az olaszországi központú ESA-IRS hálózathoz annak valamelyik csomópontjának tárcsázásával lehet kapcsolatot teremteni (1979 óta erre a madridi csomópontot használják). A brit BLAISE központhoz a birminghami csomópont tárcsázásával férnek hozzá. Az amerikai Lockheed és SDC rendszerek adatbázisait a TYMNET hálózat madridi csomópontján keresztül érik el.

Az 1. táblázat mutatja be az egyes adatbázis-központokkal létesített kapcsolati órák számát. Látható, hogy a 2. évben kb. 3-szor annyi időt fordítottak online keresésre, mint az elsőben. A második munkaévben összesen 53 adatbázisban végeztek online keresést. A legtöbbet használt adatbázisok – a csökkenő használat sorrendjében – a következők: *Chemical Abstracts*, *Biosis Previews*, *MEDLINE*, *CAB*, *INSPEC*, *Excerpta Medica*, *ERIC*, *Psychological Abstracts*, *PASCAL*, *COMPENDEX*, *SCISEARC*.

Az adatbázisok sokféleségét az magyarázza, hogy a CDCT az egyetlen online központ az országban, ezért a keresések témái igen széles spektrumon oszlanak el. Érdekes, hogy a gazdasági, üzleti jellegű adatbázisok egyáltalán nem szerepelnek az online szolgáltatások iránti igények között.

1. táblázat

Kapcsolati órák száma az egyes online rendszerekhez

Időszak	ESA- IRS	Lockheed- Dialog	SDC- Orbit	BLAISE	Összesen
1977. június– 1978. május	57	4	–	–	61
1978. június– 1979. május	48	106	13	20	177

A szolgáltatás propagandája

A CDCT ezzel foglalkozó szakemberei különös figyelmet fordítottak arra, hogy a korszerű információkeresési módszereket a könyvtári és információs munkatársakkal megkedveltessék. Ez a feladat egyáltalán nem bizonyult könnyűnek. A tapasztalt idegenkedést úgy próbálták leküzdeni, hogy gyakorlatban mutatták be, mire képes a számítógépes információkeresés. Ennek érdekében különféle szemináriumokat, bemutatókat szerveztek az információs munkatársak és a végfelhasználók számára, részben a stocholmi RITL intézettel, részben az ESA-IRS ill. a Lockheed adatbázisszolgáltató központokkal együttműködve.

Az online keresés népszerűsítéséhez tetemesen járultak hozzá a konferenciákon és kiállításokon szervezett bemutatók. Különösen a kutató–fejlesztő intézetek munkatársai és az ipari fejlesztőmérnökök körében volt sikere a propagandának.

Kapcsolódó tevékenységek

A CDCT munkájának jelentős részét képezi az olyan dokumentumok beszerzése, amelyek az információszolgáltatással kapcsolatos igényként jelentkeznek. Az intézet saját állományának korlátozott volta szükségessé teszi, hogy főleg a BLLD segítségét vegyék igénybe, de a francia CNRS (Centre national de la recherche scientifique) könyvtárát is használják a dokumentumbeszerzésre.

A CDCT munkatársai az információszolgáltató munka mellett különféle konferenciákon és nemzetközi szervezetek összejövetelein is részt vesznek: kiemelkedő szerepet játszik az Eusiref-ben és az Eusidic-ben végzett munka.

A tapasztalatok alapján megállapították, hogy az információszolgáltatások minősége az egyik legfontosabb tényező, ami a korszerű információs technika széles körű elfogadását és igénylését elősegíti. Célszerűnek látszik az

alkalmas felhasználó-oktatási politika kialakítása is, ami ugyancsak javítja a szolgáltatás népszerűségét a kutatók, mérnökök, vezetők stb. körében.

/LOPES DA SILVA, M.–PULIDO, C.: Starting online information services in Portugal = Online Review, 5. köt. 3. sz. 1981. p. 255–258./

(Roboz Péter)

Az ENSZ dokumentációja. Javaslatok egy vizsgálat eredményei nyomán

Az ENSZ szervezeteinek kiadványai és dokumentumai nélkülözhetetlenek a kutatók és könyvtárosok számára, bibliográfiai megközelítésük azonban rendkívül nehéz.

A szerzők megvizsgálták azokat a lehetőségeket, amelyekkel a „bibliográfiai számbavétel” ezekre a dokumentumokra is kiterjeszhető lehetne. A vizsgálat az alábbi ENSZ-szervezetek publikációira terjedt ki:

az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete (FAO),
Általános Vámtarifa és Kereskedelmi Egyezmény (GATT),
Nemzetközi Atomenergia Ügynökség (IAEA),
Kormányközi Tengeri Konzultatív Szervezet (IMCO),
Világbank,
Nemzetközi Polgári Légügyi Szervezet (ICAO),
Nemzetközi Munkügyi Szervezet (ILO),
Nemzetközi Valuta Alap (IMF),
Nemzetközi Távközlési Egyesülés (ITU),
Egyesült Nemzetek (UN),
az ENSZ Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete (Unesco),
Nemzetközi Postaunió (UPU),
Egészségügyi Világszervezet (WHO),
Szellemi Tulajdonjogi Világszervezet (WIPO),
Meteorológiai Világszervezet (WMO).

A vizsgálat fő forrásai a szervezetek által kiadott főbb bibliográfiák, indexek és jegyzékek voltak. Ezeket gondosan válogatták, elemezték, adataikat ellenőrizték a vizsgálat különböző szakaszaiban. Ezen kívül kérdőíveket küldtek az egyes szervezetekhez, és beszélgetéseket folytattak képviselőikkel. A kérdések a következők voltak:

- a szervezet által készített anyagok típusai,
- a bibliográfiai eszközökkel feltárt anyagok típusai,
- az anyagok leírására használt adatelemek,
- a bibliográfiai leírásra használt szabványok.

A vizsgálat eredményeit kiadványban tették közzé*, főbb megállapításai a következőkben foglalhatók össze.

* MARULLI, L.: Documentation of the United Nations system: Coordination and its bibliographic control. Scarecrow Press, Methuchen, N. J. 1979.